

Halászné Szilasi Ágota

Hegedűs Morganról

“Eső Isten siratja” a tükörtojássá merevedett életet. - Önmagába fulladt élete és műve is immár, s itt az ideje a felvázoltatásnak. Elhatározásom, hogy mindazt, amit festett vagy rajzolt egyszer összegyűjtöm, hogy látható legyen, mennyit alkotott. Mindezt tennem azért, mert hiszem, hogy a célt, amit kitűzött maga elé – megvalósította. Még akkor is ez a véleményem, ha önmagának ezt – Hegedűs Morgan – nem vallotta be, s még az utolsó pillanatban is bizonyítanai akart. Önmagának.

A vele kapcsolatos emlékképek, most, hogy írni készülök pályafutásáról, gyakran átvillannak agyamon. Először Mátraalmáson találkoztunk a grafikai művésztelepen. Zsíroskenyeret evett, s a csorba tartóból a piros paprika mind kenyereére borult; majd néhány nap múlva gombákat szárított a napon, melyek modellként is használhatóvá lettek. Mikor elem rakta pasztellképeit, könnyedséget véltem felfedezni bennük. Pedig ő más volt.

Amíg élt, nem is tűnt fel, hogy milyen ritkán találkozunk. Mindketten tettük a dolgunkat. Leggyakrabban valamilyen készülő tárlat képbeadásakor jött el a múzeumba s hozta óriási méretű olajképeit s pasztelljeit, vagy előfordult, hogy kölcsönkérte a múzeum gyűjteményében lévő alkotásait önálló kiállításához.

Egy napon örömmel újságolta, hogy Párizsba utazik és előtte ráér egy kicsit, és megcsinálhatjuk az oly régóta tervezett riportot-interjút. Persze nem volt a műtermében, ami kerestem.

Párizsban megtelt élménnyel, látvánnyal, gondolatokkal, és hazatérve még többet festett. Aztán jött 1990 tavasza s betegségének híre. Ahányszor csak találkoztunk mindig ő biztatott, hogy nincs semmi baj; de ahogyan a munkának nekirentott, az már jelzett valamit. Minden pillanatot ki akart használni, s az egy-

re csak gyöngülő szervezetét szinte zsarnokként hajszoalta újabb alkotások elkészítésére.

Mikor portréfilmjét forgattuk, nagy örömmel fogadtott mindnyájunkat, de a vidám beszélgetésben már ott bújkált a gondolat, hogy talán ez lesz az utolsó. Mindig emlékezni fogok arra a pillanatra, amikor Iványi Ödönről beszélve elérzékenyülten félbehagyta a mondatot. Emlékezni fogok arra is, hogy milyen energiával kezdett hozzá akkor egy olajkép felvázolásához: nem csak ezen a portréfilmen maradtak meg jellegzetes, ruganyos mozdulatai. Ha rágondolok az a kép jelenik meg előttem, mikor 1990 őszén összefutottunk az utcán, s örömmel újságolta, hogy ismét díjat nyert Rómában az akvarell biennálén. (Már nem tudott elmenni érte.)

Együtt utaztam vele a hajnali vonaton, mikor Szegedre ment egy orvos-professzorhoz, de két nap múlva már ismét Salgótarjánban

volt. Járkált az utcán, nem sokkal ezután még elnyalogattunk a téren egy fagyaltot, mert az kellemesen hűsítette szétrobbant torkát, de pár nap múlva csupán a híreket hallottam, hogy kórházban fekszik, s hogy már csak kezének vonalaival beszél: felváltva aludt és rajzolt - döbbenetes képeken ábrázolva utolsó gondolatait. A novemberi kiállításra összegyűjtött alkotásai helyette beszéltek s kozmikus világként ölelték körül a kis termet, ahová nagyon sokan eljöttek: barátok, tisztelők, a művészetét szeretők, mi több a megenyhült ellenségek is.

Ott voltak a falon korai munkái, érett korszakának jellegzetes darbjai, de ott volt a "Van Gogh virágai", a "Mit nekem" konokul feltartott fejű, gúzsba kötött, csőrös figurája, s ugyanez a madárfejű, ruganyos mozgású lény, miként belépked a pikk Dámához. Így járta ő is végig a szakma lépcsőfokait. A könnyedség csak külsőség volt, hiszen szó szerint vette mestere – Iványi Ödön – tanácsát: harcolj meg érte!

Hogyan kezdődött? Mindezt tőle szerettem volna megtudni, ezért 1989-ben megpróbáltam kifaggatni. Először nehezen ment, hiszen nem szeretett magáról beszélni. Mindazt, amit gondolt és érzett belehelte képeibe. Amíg csak hírből ismertem a "vagány betyárok" közé soroltam magamban, sajátos, kemény erkölccsel felruházva. Ez a megérzés azt hiszem a későbbiekben is igaznak bizonyult, de a keret megtelt karakterrel.

1953. február 6-án született Budapesten. Öt éves volt, mikor szülei a fejlődésnek induló Salgótarjánba költöztek. A cigány-utcai iskola telefirkált padjai között nyiladozott elméje, majd épületlakatosként szerzett szakmát.

Valószínűleg, mint minden, önmagát kifejezni kívánó ember, ő is gyermekkorában kezdett el rajzolni, de benne megmaradt az a vágy, hogy a látható világ fokozottabban jelen legyen életében. Félt a gátaktól, az erőszakolt irányítástól, így tudatosan maradt távol a kép-

zőművészeti főiskolától. Szakavatott tanácsokra azonban szüksége volt, hiszen "akik beleszeretnek a gyakorlatba tudomány nélkül, olyanok, mint a hajósok, ha kormány és irányító nélkül szállnak hajóra; sohasem lehetnek biztosak abban, hogy hová vetődnek." (Leonárdó)

Talán a gondviselés műve, hogy éppen akkor, mikor tizenhat évesen kíváncsisága kielégítésre várt, Salgótarjánban élt egy művész, aki pedagógusként nehezen volt felülmúlható - Iványi Ödön. Így egyszer csak Hegedűs Morgan "Dönci bácsi" szakkörében találta magát – egyesek csodálkozására. Persze itt is az alapokkal kellett kezdeni: drapéria tanulmányok, kockológia, esendélet, tájképek, majd később jöhetnek az enteriőrök s a portrék. Először szénrel, ceruzával, akvarellal s végül (végre) olajjal. Sokat dolgozott ezekben az években. Stílusa még kialakulatlan volt, de jó arányérzéről, kompozíciós készségről, finom színkezelésről tanúskodnak korai munkái. Iványi önállóságra biztatta.

"– Azt hittem, hogy haragszik. Másoknak korrigált, nekem nem. – Mi a probléma? – kérdeztem.

– Ebbe nem lehet belenyúlni, harcolj meg érte. Most már háborúznod kell önmagaddal – felelte a mester."

Ez a mondat útmutatás volt. Meghatározó a későbbi években is.

Aztán persze jött a honvédség. Két év, mely alatt "nem embert akartak faragni a gyerekből, hanem gépet – miért? – Értelmetlen semmiért." A szellemi leépülést meg kellett úszni: jöttek a könyvek. Persze albumokból megismerkedni a művészetekkel torz képet szülhet, de ha nincs más lehetőség, kezdetnek ez is megfelel. Nem az utánpótlás volt a cél, hanem a tanulás mások tapasztalatai nyomán. Így vált kiindulóponttá számára Csontváry és Van Gogh. Igyekezett a képek mögött felfedezni az embert, akiből mindaz a látvány fakadt, amit a festmények elraktároztak. Próbált

az ecsethez és a festékhez ugyanolyan tisztelettel nyúlni, mint ők. Alkotási módjában Michelangelót tekintette példaképnek: – Ha festett, ha faragott, kipakolta legbensőjét. Szétfeszítette az indulatokat szorító bordázatot, s ráfröcskölte a vászonra mindazt, ami nyomasztotta. – Így alkotott Hegedűs Morgan is. A művészi rang sohasem volt számára hajszolt öncél. Lételemévé vált lassan az alkotás; a külső és a belső problémáktól való megszabadulást jelentette számára.

A leszerelés után abba akarta hagyni a festést, mert volt benne valami bizonytalanság, idegesítette azonban, hogy az emberek érzéketlenek, hogy nem figyelnek fel fontos problémákra. Úgy gondolta, festményeivel képes őket figyelmeztetni erre. Nem jóval vagy rosszal, széppel vagy rúttal, hanem mondjuk az undorítóval, a visszataszítóval, ami felrázza őket s kikényszerít belőlük valamit.

A cél megvolt. A téma, a forma adódott. Technikailag azonban bizonytalan volt még. Aztán egyszer csak a gyerekszobából egy felnőtt műterme lett. Megvásárolta a festéket. Természetesen olajat, mert az nemes anyag. Olyan, mint kövek között a márvány, a fémek között az arany. Az olykor görcsös akarással terhes tizenégy évi kísérletezgetés után eljutott odáig, hogy kielégítette technikai felkészültsége. Ez idő alatt stílusa, szín- és formavilága egyedi karaktert öltött. Egy ideig hatott rá Kokas Ignác képeinek színzése és hangulatvilága, de 1984 óta kiforrott saját stílusról beszélhetünk olajképein.

Táblaképei nagy méretűek, melyek felületei elegendő teret biztosítanak mindazon energia és indulat kifutására, mely egy-egy festmény megalkotása előtt felhalmozódott benne. Volt, hogy napokig ült a fehér tábla előtt, mert az nem engedte magához. Míg bordái között elegendő feszültség fel nem gyülemlett, s képzeletében a kép körvonalai ki nem bontakoztak, csak farkasszemet nézett a fehér felülettel. Aztán elkezdődött. Széles, tudatos,

erőtéljes mozdulataival szinte átölelte művét. Rövid idő alatt felvázolta a képet. Ezt a szakaszt mindketten megszenvedték. Aztán később csillapodott dühe – szerető féltéssé szelődött – s az alapul szolgáló nagy formák aprólékosan kidolgozottá váltak.

Az ellentét – ez képeinek lényege. Munkáin együtt van jelen a jó és a rossz. Az ég összeolvad a földdel és a vízzel; a borzalom, a kegyetlenség feloldódik a meleg szeretetben, a félelem bátorításában, az elutasítás a féltésben, a gyűlölet a szerelemben, a halál az életben (*az élet a halálban*). Képeinek hatása alól nehéz szabadulni: a nagy méret, s a színek mélysége miatt, szinte ránk omlanak.

A kékek, a vörösek, a zöldek, a lilák, a sárgák és a fehérek a nyugodt kompozícióban is feszültséget keltenek. Ez volt a célja, így képei felhívó jelek, felkiáltó-, felszólító- és kérdőjelek. A felvillanó tiszta színek és a mélybe húzódó tompák ritkán alkalmazkodnak a formák valódi színéhez. Hol gondolati jelentést hordoznak – kontrasztokat hangsúlyoznak, feszültséget keltenek –, hol térhatást indukálnak.

Miközben torz állatfigurákat fröcsköl a vászonra – a tisztaság felé vonzódik. – "Ilyen állatfigurákat csak emberekről lehet festeni. Sajnálom az embereket, látom hiványságukat. Kár, hogy csak ritkán lehet jóságot tapasztalni. Kár, hogy hideg szemű a környezetem" – mondta egyszer Hegedűs Morgan.

Hideg, hátborzongató lilák között zöld fejű állat, vértől csöpögő szájjal. A koncon rágódik. Kivillannak ölésre szolgáló fehér fogai. Gyomrában vergődnek áldozatai. - Miért teszi? - Mert rózsaszín burokbán féltve óvja méhének gyümölcsét – kiből ugyanilyen vérengző vad lesz; hogy az élet folytathassék. (Születések, 1989)

Nemzetközi sikereket akvarelljeivel ért el. Finoman egymásba mosódó meleg barnák és zöldek, kellemes dombos tájak...

A római akvarell biennálék zsűrijének pár-

tatlansága elismeréssel töltötte el. Ide szívesen adott be festményeket. Így 1984-től két évente egy-egy lappal mindig szerepelt a kiállításon és háromszor díjat nyert.

Hazai és külföldi sikerei juttatták oda, hogy főiskolai végzettség nélkül is 1983-tól a Fiala Művészek Stúdiójának és 1986-tól a Képzőművészeti Alapnak lett a tagja. Az ember legbelső, legrejtettebb gondolatait, ösztönei foglalkoztatták, melyeket térben és időben univerzálissá tágított.

Formái absztraktak és konkrétak, expresszív, szürrealisak és mértanilag kiszámítottak egyszerre. Festményeit nem lehet kategóriákba sorolni.

Egyenes sorompóval lezárt terület: "Behajtani tilos". A sorompó mögött feltárat-

lan, gomolygó, ismeretlen világ. A piros és a fehér konkrét, geometrikus formáival szemben a háttér elmosódott színei és formái. Egy másfajta, megoldhatatlan problémával terhes világ. (Kék állvány, 1986)

Őspetére emlékeztető körök – a természet által leginkább kedvelt, a legtökéletesebb formák (Alberti) – melyekből egyszer majd kialakul valami. Egy ember (Élvált hangulat, 1988), de lehet, hogy egy egész világgá szélesedő "Környezet", (1987).

Ilyen volt Hegedűs Morgan.

Ilyen lett volna Hegedűs Morgan? Ez volt az egyik arca, s ezek képeinek egyfajta megfejtései.

Hegedűs Morgan: Behajtani tilos I. (vegyes)